

Магістр 2 року навчання
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

КОНЦЕПЦІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ

Анотація. Розглянуто сутність концепції сталого розвитку. Проаналізовано основні складові та принципи сталого розвитку в сучасних умовах. Виділено основні принципи та етапи реалізації даної концепції в Україні.

Аннотация. Рассмотрена сущность концепции устойчивого развития. Проанализированы основные составляющие и принципы устойчивого развития в современных условиях. Выделены основные принципы и этапы реализации данной концепции в Украине.

Annotation. The essence of the concept of sustainable development was examined. The basic components and principles of sustainable development in modern conditions were analysed. The main principles and implementation phases of this concept in Ukraine were outlined.

Ключові слова: сталий розвиток, економічне зростання, глобалізація, економічна стратегія.

Світовий соціально-економічний розвиток у ХХ столітті можна було охарактеризувати прагненням держав до постійного збільшення зростання валового внутрішнього продукту. Вважалося, що саме такий підхід стане причиною того, що рівень життя населення і рівень добробуту зростатиме. Проте людство зіткнулося з тим, що опинилося на порозі цілого комплексу криз – економічного, фінансового, демографічного, екологічного. Це зумовило необхідність переходу до нової парадигми розвитку суспільства, а саме до парадигми сталого розвитку. Така концепція повинна одночасно забезпечувати задоволення матеріальних і духовних потреб населення, раціональне господарювання та ефективне використання природних ресурсів, підтримку сприятливих умов життєдіяльності населення, поліпшення стану довкілля та відновлення природно-ресурсного потенціалу суспільного виробництва.

Концепція сталого розвитку має глобальний характер. В умовах формування нового способу виробництва і глобальної інтеграції спроби обмежити дану концепцію вузькими рамками регіону, підприємства, галузі і навіть окремо взятої національної економіки невиправдані. Ідеї, принципи, стратегії і механізми реалізації концепції сталого економічного розвитку досить глибоко і послідовно вивчені й узагальнені в науковій літературі. Так, дослідженню процесів сталого розвитку присвячено ряд наукових праць таких зарубіжних вчених, як: Е. Домар, А. Маршалл, Дж. Робінсон, П. Самуельсон, Р. Солоу, Р. Харрод та Й. Шумпетер. Дослідженням цього питання займалися і вітчизняні вчені, а саме: Н. Кондратьєв у праці "Проблеми економічної динаміки", В. Леонтьєв у роботі "Майбутнє світової економіки", Попов О. Є., Українська Л. О., Ущаповський Ю. В. [1, с. 45]. Разом з тим методологічні прорахунки не дозволили досі на основі концепції сталого розвитку сформулювати чітку модель, в основі якої має відбуватися подальше економічне зростання.

Метою даної статті є визначення та узагальнення сутності поняття "сталий розвиток", виділення основних складових і принципів цієї концепції, а також виділення етапів реалізації концепції в Україні.

Сьогодні в науковій літературі не існує загально визнаного тлумачення терміна "сталий розвиток", адже в ньому самому вже закладені певні протиріччя. У спеціальних словниках термін sustainable визначається як характеристика процесу або стану, який може підтримуватися невизначено довго, а термін sustainable development – як поліпшення якості людського життя при збереженні сталості підтримки екосистем [2, с. 341].

У доповіді Міжнародної комісії з питань екології та розвитку ООН під назвою Our Common Future (1987 рік) поняття "сталий розвиток" трактувалося просто і конкретно – це розвиток, який задовольняє потреби сучасності, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби [3].

Потужною тенденцією нашого часу, яка істотно впливає на всі сфери суспільно-економічного життя, стала глобалізація. За роки, що минули після прийняття у Ріо-де-Жанейро документа "Порядок денний на ХХІ століття", глобалізація значно посилила вплив на всі світові процеси, а саме на рух до сталого розвитку. Чітке уявлення про характер зв'язку між глобалізацією і стійким розвитком має вирішальне значення для надання процесу формування політики в цій сфері комплексного характеру. Саме ці обставини примусили прогресивну міжнародну громадськість та відомі недержавні міжнародні організації, такі, як Римський клуб, Міжнародний інститут прикладного системного аналізу, Міжнародна федерація інститутів перспективних досліджень та інші, по-новому підійти до подолання глобальних проблем, що й отримало назву концепції сталого розвитку (sustainable development).

Концепція сталого розвитку розроблялася міжнародною спільнотою поступово, виділяючи мінімум три обов'язкові її складові: економічне зростання, соціальний прогрес і захист навколишнього середовища [2, с. 345].

Економічний підхід полягає в оптимальному використанні обмежених ресурсів і в застосуванні природо-, енерго- і ресурсозберігаючих технологій для створення потоку валового національного доходу, який би забезпечував збереження (не зменшення) сукупного капіталу, з використанням якого цей валовий дохід створюється. Разом з тим перехід до інформаційного суспільства приводить до зміни структури сукупного капіталу на користь людського, збільшуючи нематеріальні потоки фінансів, інформації та інтелектуальної власності. Розвиток нової "економіки знань" стимулюється не тільки дефіцитом природних ресурсів, а й зростанням обсягів інформації та знань, які набувають значення досить затребуваного товару.

З точки зору екології сталий розвиток має забезпечити цілісність біологічних і фізичних природних систем, їх життєздатність, від чого залежить глобальна стабільність всієї біосфери. Особливого значення набуває здатність таких систем самовідновлюватися й адаптуватися до змін [4].

Соціальна складова орієнтована на розвиток, на збереження стабільності суспільних і культурних систем, на зменшення кількості конфліктів у суспільстві. Людина повинна стати не об'єктом, а суб'єктом розвитку. Вона повинна брати участь у процесах формування своєї життєдіяльності, у прийнятті та реалізації рішень, у контролі за їх виконанням. Важливе значення для забезпечення цих умов має справедливий розподіл благ між людьми (зменшення так званого GINI-індексу), плюралізм думок та толерантність у стосунках між ними, збереження культурного капіталу і його розмаїття [5, с. 95].

Основними цілями сталого розвитку є:

економічне зростання, що передбачає формування соціально-орієнтованої ринкової економіки, функціонування якої забезпечує реалізацію можливостей і мотивів громадян, гарантію зайнятості, гідний рівень якості життя, створює стимули для раціонального споживання матеріальних ресурсів;

охорона навколишнього природного середовища, що передбачає реалізацію права кожної людини на життя у навколишньому природному середовищі з чистим повітрям, землею, водою, а також захист і відновлення біологічного різноманіття;

добробут, тобто прийняття єдиних соціальних стандартів на основі науково обґрунтованих нормативів бюджетної забезпеченості одного мешканця з урахуванням регіональних особливостей і реальне досягнення цих стандартів;

справедливість, що надає гарантії рівності всіх громадян перед законом, що забезпечує створення рівних можливостей для досягнення матеріального, екологічного і соціального благополуччя;

ефективне (стале) використання природних ресурсів, що припускає створення системи гарантій раціонального використання природних ресурсів на основі дотримання національних інтересів країни та збереження ресурсів для майбутніх поколінь;

стабілізація чисельності населення, яка полягає у формуванні адекватної державної політики, спрямованої на збільшення тривалості життя і стабілізацію чисельності населення, а також на надання всебічної підтримки молодим сім'ям, охорону материнства і дитинства;

освіта, тобто гарантування доступності отримання освіти громадянами, збереження інтелектуального потенціалу країни;

міжнародне співробітництво, що передбачає активну співпрацю з усіма країнами та міжнародними організаціями з метою раціонального використання екосистем, гарантування безпечного і сприятливого майбутнього [1, с. 206].

Україна перебуває сьогодні в активному пошуку свого соціально-орієнтованого шляху подальшого розвитку. Важливим при цьому є врахування триєдиної, цілісної моделі економічної, екологічної та соціальної сфер. Втілення концепції сталого розвитку ще не гарантує швидкого зростання добробуту людей і вимагатиме напруженої роботи й консолідованих зусиль політиків, управлінців, вчених та всього прогресивного населення України. Надзвичайно важливою умовою сталого національного розвитку є правильне політичне управління з боку вищого керівництва країни, а також складання єдиної стратегії розвитку, яка б відповідала економіко-соціальним особливостям України. Важливу роль у процесі реалізації здійснює планування, етапи якого наведені на рисунку.

Схема розробки комплексного підходу до формування механізму стійкого розвитку дає загальне уявлення про основні аспекти побудови даного механізму. До зазначених аспектів відносяться: базисні елементи, процеси управління, контрольні функції на кожному етапі, а також вибір методів оцінки ефективності управління сталим розвитком у країні.

Таким чином, сталий розвиток передбачає підвищення якості життя всього населення планети без збільшення масштабів використання природних ресурсів до ступеня, що перевищує можливості Землі як екологічної системи. Розвиток окремої складової системи без урахування стану інших при їх загальній взаємозалежності і взаємозумовленості призведе як до погіршення інших складових, так і до заподіяння шкоди безпосередньо тією складовою, яку планується розвивати. Тому зусилля з формування сталого способу життя необхідно здійснювати, використовуючи комплексний підхід до діяльності в трьох ключових областях, а саме економічне зростання і справедливість, збереження природних ресурсів і охорона середовища, соціальний розвиток.

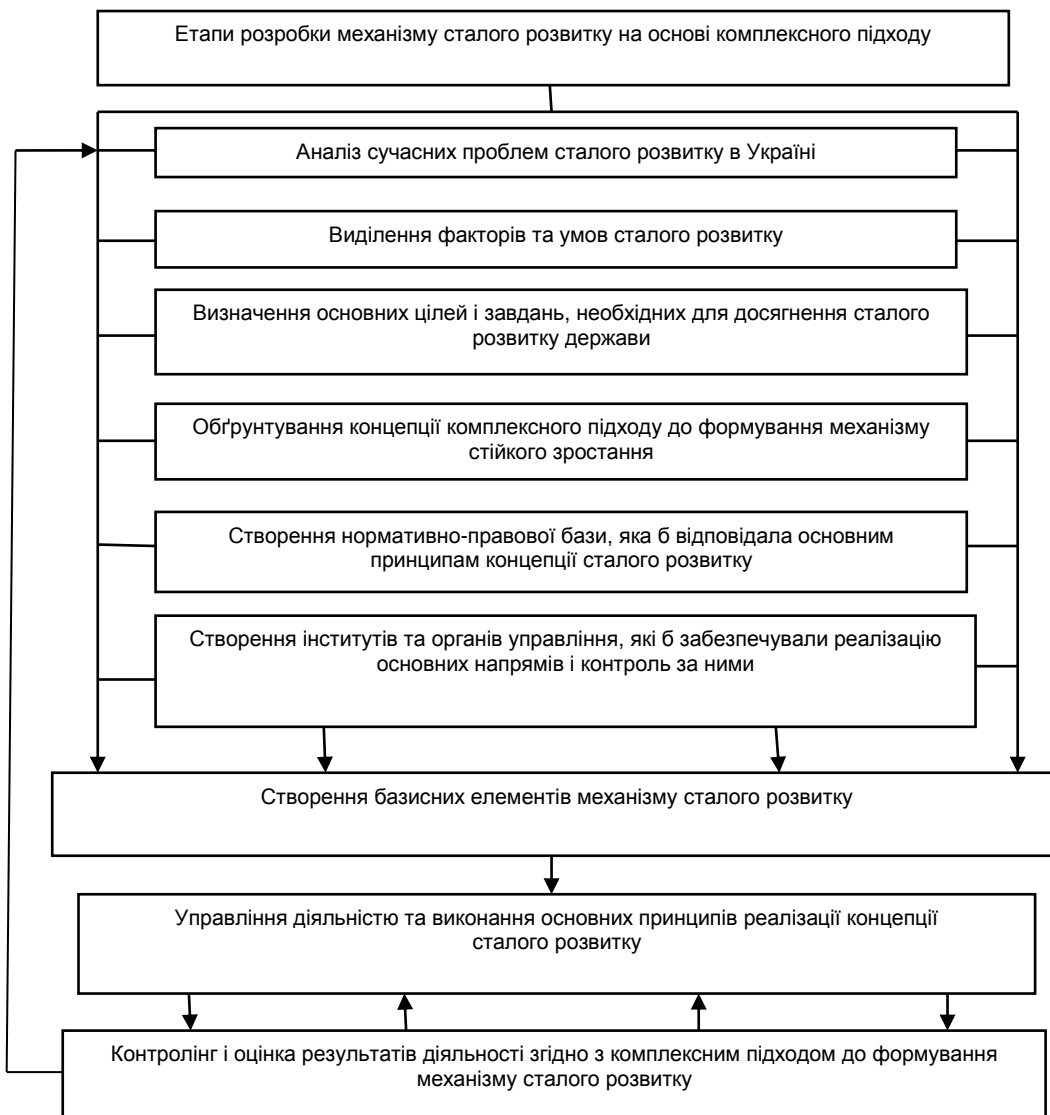

Рис. Схема розробки комплексного підходу до формування механізму сталого розвитку держави

Що стосується України, то вона має потенціал для становлення на шлях сталого розвитку, однак для реалізації цього потенціалу необхідно докласти чимало зусиль.

У даній статті було вдосконалено систему механізмів реалізації концепції сталого розвитку, яка ґрунтується на комплексному підході, а також було додано етапи, які дозволяють більш ефективно впроваджувати дану концепцію в умовах України. Зусилля, які робляться на всіх рівнях, повинні знайти підтримку законодавчих і виконавчих державних органів влади.

Наук. керівн. Пономаренко О. О.

Література: 1. Амоша О. І. Сталый розвиток промислового регіону: соціальні аспекти : монографія / О. І. Амоша, В. П. Антонюк, О. Ф. Новікова ; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2012. – 534 с. 2. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – 5-е изд., перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 495 с. 3. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>. 4. Романов В. Аналіз державної політики: проблеми походження, теорії та перспективи розвитку / В. Романов // Вісник Української Академії державного управління при Президенті України. – 2001. – № 1. – С. 250–257. 5. Згуровський М. З. Аналіз сталого розвитку – глобальний і регіональний контексти : [монографія] / Згуровський М. З. ; Міжнар. рада з науки (ICSU). – К. : НТУУ "КПІ", 2010. – Ч. 1. Глобальний аналіз якості та безпеки життя людей. – 252 с. 6. Перспективи реалізації в Україні курсу на "зелену" економіку та "зелену" промисловість у світлі рекомендацій Конференції ООН зі сталого розвитку "Ріо+20" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=185936.